

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Statens skolverks förslag till nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet 2023–2027

(U2022/03951)

Inledning

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) välkomnar och ställer sig i huvudsak bakom den nya digitaliseringsstrategin 2023-2027. SPSM anser att Digitaliseringsstrategin lyfter både möjligheter och risker samt viktiga aspekter för att lyckas med den efterfrågade digitaliseringen.

Digitaliseringsstrategin tar också med EU-perspektivet, vilket är värdefullt i sammanhanget.¹ Däremot ser vi inte att den i tillräcklig grad lyfter situationen för elever med funktionsnedsättning.

SPSM kommer fokusera vårt yttrande på de delar där SPSM har synpunkter. SPSM menar att vissa justeringar och tillägg behöver göras för att elever med funktionsnedsättning ska ges lika möjligheter att utveckla sin digitala kompetens och kunna nyttja digitaliseringens möjligheter för att få en likvärdig utbildning i enlighet skolans författningar. SPSM ser ett behov av uppmärksamma barn och elever med funktionsnedsättning och se till att digitaliseringens möjligheter inom utbildningen inte skapar ett utanförskap, utan finns tillgängliga på ett likvärdigt sätt för alla barn och elever.²

Synpunkter avseende Digitaliseringsstrategi 2023-2027

Övergripande

SPSM förordar en ändring så att det vid alla förekomster av *ålder och mognad*, istället står *ålder, mognad, förutsättningar och behov*. Att skriva t.ex. ”Ålder och mognad påverkar också förmågan att fokusera, ha uppmärksamhet och ha tillräcklig uthållighet.” som på sidan 13 kan vara missvisande då förmågan att fokusera, ha uppmärksamhet och tillräcklig

---

¹ EU:s Digital Education Action Plan (2021-2027) <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>.

² I enlighet med 1 kap. 4 § och 3 kap 2§ skollagen (2010:800).

uthållighet kan vara en konsekvens av en funktionsnedsättning och inte mognad.

Inledning

För att lärare och övrig skolpersonal ska kunna ge det digitala och kompensatoriska stöd som barn och elever behöver för att nå så långt som möjligt i sin utbildning behöver personalen kunskap och kontinuerlig uppföljning om vilka möjligheter som finns inom digitala lärresurser. Problematiska situationer i undervisningen kan uppstå om lärmiljön inte är anpassad.³ På sidan 4 föreslår SPSM därför tillägget (kursiverat):

”Även tillgången till *och kunskapen om* digitala verktyg för elever i behov av stöd behöver förbättras.”

På sidan 5 föreslår SPSM ett tillägg i enlighet med skollagens skrivningar om kompensatoriskt uppdrag⁴ (tillägg kursiverat):

”Det första övergripande målet i denna strategi handlar om att alla barn och elever behöver få utveckla digital kompetens för att kunna leva och verka i vårt digitala demokratiska samhälle. *Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag som bör beaktas för att alla elever ska rustas för ett aktivt deltagande i samhället.* Utvecklingen av digital kompetens behöver ske med hänsyn tagen till barns och elevers ålder och behov.”

På sidan 6 föreslår SPSM ett tillägg efter första meningen (kursiverat):

”Rätt använda kan digitala lärresurser till exempel bidra till att skapa en inkluderande lärmiljö, men används de på fel sätt kan det leda till sämre studiero och passivt stillasittande för barn och elever, *samt bidra till exkludering uifrån barn och elevers olika förutsättningar.*”

På sidan 6 föreslår SPSM att (kursiverat) läggs till i första meningen:

”Även ändamålsenliga, robusta och säkra digitala miljöer är en förutsättning för att förskollärare, lärare, annan pedagogisk personal *samt barn och elever* ska kunna nyttja de möjligheter som digitala lärresurser ger.”

---

³ Specialpedagogiska skolmyndigheten (2021) Utmaningar på vägen mot en likvärdig utbildning. En sammanställning av myndighetsrapporter mellan 2017-2021.

⁴ 1 kap 4 § samt 3 kap 2 § skollagen (2010:800).

Delmål 2

För vissa barn och elever med funktionsnedsättning kan tillgången till, och kunskap om, digitala verktyg vara helt avgörande för deras möjlighet att aktivt delta i samhället på lika villkor.⁵ SPSM förordar därför ett tillägg på sidan 8, första stycket (tillägg kursiverat):

”Det kan till exempel handla om digital studieteknik, att använda en digital kamera, eller om att ta hjälp av ett digitalt verktyg för att lösa ett problem. Det kan också handla om att elever i behov av anpassningar och stöd kan använda de digitala lärresurser de behöver i sitt lärande *samt att elever med funktionsnedsättning får med sig kunskap och förmågor till nytta i deras vardagliga och fortsatta liv.*”

På sidan 8 sista meningen föreslår SPSM ett tillägg (kursiverat):

”Det kan också handla om att elever i behov av anpassningar och stöd kan använda de digitala lärresurser de behöver i sitt lärande. *För elever med funktionsnedsättning kan detta även omfatta andra kompensatoriska verktyg.*”

Delmål 4

Delmål 4 adresserar det ökade behovet av kompetens inom it-sektorn och efterfrågar en mångfald bland de som väljer it-relaterade utbildningar och yrken. SPSM anser att det finns fler faktorer att fokusera på i digitaliseringsstrategin än könstillhörigheten hos barn och elever för att nå den effekt som önskas. Det behöver även finnas kompletterande strategier för att barn och elever med olika bakgrund, samt behov och förutsättningar utifrån bland annat funktionsnedsättningar, ska överväga och välja it-relaterade utbildningar och yrken.⁶

På sidan 10, efter fotnot 20, föreslår SPSM därför ett tillägg (kursiverat):

”Detta så kallade kompensatoriska uppdraget är av betydelse för utvecklingen av digital kompetens, eftersom det förekommer skillnader i till exempel behov, användningen av och tillgången till digitala lärresurser. *Skolan behöver uppmärksamma att olika bakgrund, behov och*

---

⁵ I enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter, artikel 23 och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, artikel 3.

⁶ 3 kap 2 § skollagen (2010:800)

förutsättningar hos barn och elever kan kräva olika strategier för att utveckla deras intresse för den digitala kompetens som arbetsmarknaden efterfrågar.”

Övergripande mål 2

I texten under målet anges att ”All utbildning ska ta hänsyn till barns och elevers olika behov och uppväga skillnader i barns och elevers förutsättningar, till exempel skillnader i digital vana och tillgång till digitala verktyg. Förskollärares och lärares digitala kompetens, tillgången till digitala läresurser och användningen av dessa har stor betydelse när det gäller barns och elevers rätt till en likvärdig utbildning.” SPSM instämmer i detta, men menar att, för att skolväsendet ska kunna arbeta utifrån det, bör det enligt SPSM finnas en ytterligare punkt på sidan 12:

Har tillgängliga läresurser som är pedagogiskt anpassade till så många användare som möjligt och anpassade till olika behov och eventuella funktionsnedsättningar hos barn och elever.

På sidan 12 tredje stycket föreslår SPSM ett tillägg (kursiverat):

”Därför är det viktigt att hela styrkedjan involveras och att verksamheten och användarna är delaktiga i utvecklingsarbetet.”

SPSM menar att om huvudmännen ska ha kompetens och förutsättningar att bedöma och ta hand om risker när det gäller etiska, juridiska och säkerhetsmässiga aspekter av användningen och hantering av data, så som anges på sidan 12, sista stycket, måste det finnas nationella riktlinjer för hur detta ska utföras.

Delmål 5

Vid utvärderingen av den tidigare nationella digitaliseringsstrategin framkom att lärare upplevde att det generellt finns god tillgång till digitala verktyg, men att de saknar kunskap att anpassa undervisningen för elever i behov av stöd.⁷ SPSM erfar också i vår rådgivning att den specialpedagogiska kompetensen kring digitala verktyg inte är tillräckligt god. Det ställs krav på att lärare, specialpedagoger och speciallärare har kunskap och kännedom om hur de funktioner som finns i befintliga verktyg, och som används i undervisningen kan anpassas utifrån barn och elevers

---

⁷ Skolverkets uppföljning av digitaliseringsstrategin 2021, s 4.

olika behov och förutsättningar. Det behövs också ökad kännedom om de digitala möjligheterna som finns för att kunna anpassa och tillgängliggöra undervisningen för elever i behov av stöd. SPSM ser därför behov av att pedagogisk personal får kompetensutveckling inom digital kompetens utifrån specialpedagogiska perspektiv. SPSM vill i sammanhanget också lyfta fram att de digitala verktygen måste ses ur ett livsperspektiv för vissa elever med funktionsnedsättning.

Tidigare fanns funktioner som Skoldatatek hos skolhuvudmän i större utsträckning. Dessa finns kvar hos en del huvudmän, men flera skolhuvudmän har valt att omforma eller lägga ned den funktionen. SPSM menar att denna utveckling är olycklig, då Skoldatateken har ett uttalat specialpedagogiskt perspektiv i sitt arbete och SPSM erfar att är det stödet efterfrågas av professionen.

I förslaget anges under delmål 5 att det behöver finnas en medveten användning av digitala lärresurser i undervisningen för att öka likvärdigheten och stärka elevernas måluppfyllelse. SPSM föreslår ett tillägg i första stycket på sidan 13 (kursiverat):

”De kan till exempel erbjuda möjligheter att ta till sig *och visa* kunskaper på olika sätt, användas för att visualisera komplexa samband eller skapa förutsättningar för elever i behov av stöd.”

På sidan 13 efter tredje stycket föreslår SPSM ett tillägg i form av en ny mening (kursiverat):

”*Barn, elever och pedagogisk personal behöver även ha medverkat i utformningen och utvecklingen av lärresursen.*”

SPSM föreslår på sidan 13 två tillägg i fjärde stycket (kursiverat):

”De didaktiska val som pedagogisk personal gör påverkar barns och elevers lärande. Medvetna didaktiska val som utgår från ålder, barn- eller elevgruppens sammansättning, *barns och elevers förutsättningar och behov* samt ämnesspecifika förutsättningar lägger grunden för en ökad måluppfyllelse.”

...

”Det är därför viktigt att förskollärare, lärare och övrig pedagogisk personal ges förutsättningar för att kontinuerligt utveckla sin allmändidaktiska och ämnesspecifika digitala kompetens. *När det gäller digitala verktyg för att kompensera för en funktionsnedsättning behöver barn och elever även vara delaktiga. Det är nödvändigt eftersom den personlig erfarenhet bör utgöra grunden för vilka verktyg som är lämpliga.*”⁸

SPSM vill även trycka på vikten av att det inom skolväsendet väljs tillgängliga digitala lärresurser och föreslår följande text från spsm.se och ett nytt stycke på sidan 13 innan sista stycket.

”En förutsättning för både lärande och delaktighet är tillgänglighet, det vill säga att undervisningens innehåll är tillgängligt för barn och elever oavsett funktionsförmåga. Läromedel som har en hög generell tillgänglighet passar de flesta elever redan från början, men när det gäller mer specifika behov behöver skolan erbjuda läromedel och digitala verktyg som har högre grader av tillgänglighet.”

Delmål 7

För att kunna tillhandahålla välfungerande och ändamålsenliga administrativa system, och därmed underlätta för personalen inom skolväsendet och frigöra mer tid för pedagogiskt arbete, så vill SPSM betona vikten av gemensamma standarder och rekommendationer. Nationella grunddata för skolväsendet behöver kunna nyttjas på ett effektivt, enkelt och rättssäkert sätt. Alla elever ska ha samma möjligheter att använda digitala lärplattformar och delta i de digitala miljöerna, även barn och elever med känsliga personuppgifter, exempelvis kopplade till funktionsnedsättning. SPSM menar att det inte är en effektiv eller önskvärd ordning att varje skolhuvudman på egen hand ska arbeta med dessa frågor.

SPSM ser, precis som framhålls i strategin, behov av nationellt överenskomna/angivna standarder och minimikrav som lärresurser i skolan ska uppfylla. Utöver de aspekter som tas upp i strategin, såsom,

---

⁸ Se European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2022. Inclusive Digital Education. (H. Weber, A. Elsner, D. Wolf, M. Rohs and M. Turner-Cmucha, eds.). Odense, Danmark. https://www.european-agency.org/sites/default/files/Inclusive_Digital_Education.pdf.

integritetskrav länkade till GDPR och andra etiska och tekniska krav på informationssäkerhet, bör dessa specifikt inbegripa krav på:

- Att ha utvecklats med beaktande av principen om universell utformning, så att de kan användas av så många som möjligt och i enlighet med strategin för uppföljningen av funktionshinderspolitiken⁹;
- Att vara i linje med tillgänglighetsdirektivets standarder¹⁰;
- Att vara möjliga för lärare att anpassa till olika behov¹¹;
- Att vara interoperativa med andra system som används i skolan, i synnerhet med hjälpmedelsteknik/assisterande teknologi som används bland annat av barn och elever med funktionsnedsättningar.¹²

På sidan 15 i första stycket föreslår SPSM ett tillägg efter ” ... garantera att personuppgifter inte sprids till obehöriga” (kursiverat):

” Huvudmannen behöver till exempel kunna garantera att personuppgifter inte sprids till obehöriga *eller leder till identifiering av känsliga personuppgifter* och förebygga och begränsa effekterna av it-angrepp eller it-haverier.”

Skolverkets plan för fortsatt arbete

Det ingår i förskollärarens och lärarens roll att ha viss specialpedagogisk kunskap kopplat till det ordinarie arbetet och undervisningen. För att bibehålla och utveckla kompetensen för att kunna utforma tillgänglig undervisning med stöd av digitala läresurser behöver ett utvecklingsarbete erbjudas samt fortgå inom skolväsendet.

SPSM föreslår följande tillägg av punkter på sidan 17

---

⁹ Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021-2031 (S2021/06595).

¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.

¹¹ I enlighet med vad som följer av 3 kap 2 § skollagen (2010:800).

¹² Det är en dokumenterad företeelse att användningen av olika system som inte ”talar” med varandra försvårar nämnvärt för användare, men särskilt för användare som till följd av en funktionsnedsättning redan har större svårigheter att använda digitala läresurser. Både EDF och European Agency belyser detta i ovannämnda rapporter.

- *att tillgänglighet i digitala lärresurser samt att tillgången till digitala lärresurser för elever i behov av stöd följs upp.*
- *hur specialpedagoger, speciallärare och annan specialpedagogisk personal kontinuerligt ska utveckla digital kompetens kopplat till specialpedagogik och användandet av digitala lärresurser för elever i behov av stöd.*

I detta ärende har John Hanson, Maria Jonsson, Zoe Leffler och Eva Rännar varit sakkunniga. Föredragande har varit Catrin Tufvesson. I den slutliga handläggningen har även juristen Rebecka Pomerling deltagit.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Aurora Lindberg
Tf generaldirektör